

ANTEP SAVUNMASI VE KAHRAMANLARININ PLASTİK SANATLARA YANSIMASI

THE REFLECTION OF ANTEP DEFENSE AND HEROES TO PLASTIC ARTS

Doç. Dr. Ayhan ÖZER

Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, ayhanozer77@gmail.com, Gaziantep/Türkiye

Arş. Gör. İbrahim YILDIZ

Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, ibrahimyildiz.art@gmail.com, Gaziantep/Türkiye

ÖZET

Antep halkı 1 Nisan 1920'de Fransızlara karşı ayaklandığında, ölünceye kadar şehri savunmaya karar vermiş sadece Gaziantep'in değil tüm Türkiye'nin kurtuluşunun da öncülüğünü yapmış oluyorlardı. Bu mücadelede 6.317 Antepli şehit olmuştur. Antep'in milli mücadelesi sırasında pek çok kahramanlık olayı yaşanmış ve sonuçta Antep bağrından Milli mücadelenin kahramanlarını çıkarmıştır. Canları pahasına düşmanla savaştan ve bugün milli mücadelemizin de simgesi olan; Şahinbey, Karayılan ve Şehit Kamil gibi önemli şahsiyetler kuşkusuz hak ettikleri değeri görmüşlerdir ve görmektedirler. Kuşkusuz tüm Türkiye için eşsiz önemi olan bu şahsiyetlerin aziz hatıralarının yaşatılması ve unutulmaması için çaba göstermek başta Gaziantep'ilerin sonrasında da tüm Türkiye'nin görevidir. Bu süreçte sanata özellikle de plastik sanatlara önemli görevler düşmektedir. İşte bu çalışmada Antep Savunmasının ve kahramanlarının plastik sanatlara yansımalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda Gaziantep kent sınırları içinde kamuya açık alanlarda bulunan ve Antep Savunması ve kahramanlarının konu edinildiği; anıt, heykel, resim ve varsa diğer plastik sanat formlarındaki eserlerin bir envanterinin çıkarılması ve bunların estetik ve teknik özelliklerinin bulgulanmasına çalışılmıştır. Bu amaçla sınırlılık dahilindeki eserler fotoğraflanmış, estetik ve teknik özellikleri geçerli ölçütler ve benzerleri içindeki durumları açısından incelenmiştir. Bu çalışma sonunda eserlerin çoğunun evrensel estetik düzey ortalamasının üzerinde ve teknik anlamda başarılı eserler olduğu görülmüştür. Ancak içlerinde bazılarının bu kriterleri yeterince karşılamadığı ve uygun alanlarda sergilenmediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca hızla büyümeye devam eden Gaziantep kentinin yeni oluşan meydan ve kamusal alanlarında, Antep tarihinin ve kahramanlarının çağın estetik zevkine uygun, özgün ve teknik olarak başarılı çalışmalarla daha çok miktarla eserle anlatılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, gerek halen var olan eserlerin bir dökümünü çıkardığından ve gerekse yeni yapılacak olanlara yol açıcı bir kaynak olabileceğinden önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Anıt Heykel, Kahramanlar,

ABSTRACT

When the people of Antep erupted against the French on April 1, 1920, they decided to defend their city until the death and they had made the leadership of not only Gaziantep but also the liberation of all of Turkey. 6.317 people from Gaziantep is martyred in this struggle. During the national struggle of Antep, many heroic events took place and as a result, Antep was home to the heroes of the National Struggle. Important personalities such as Şahinbey, Karayılan and Şehit Kamil who has fought the enemy at the expense of their souls and who is the symbol of our national struggle today; have certainly seen the values they deserve. Undoubtedly, it is the task of Turkish people, especially people from Gaziantep, to strive to keep these saintly memories of these personalities alive. In this process, art especially plastic arts, has important duties. In this study, it is aimed to evaluate defenses and heroes of Antep on the reflection of plastic arts. In this context, monuments, sculptures, paintings and other plastic art forms which are located in public open spaces within the city borders and based on defenses of Gaziantep were studied to determine their aesthetic and technical characteristics and to take inventory from them.

For this purpose, the artifacts included in the limitation are photographed; their aesthetic and technical characteristics are examined in terms of the applicable criteria and the situations within their analogues. At the end of this study, it was seen that most of the works are above the universal aesthetic level average and are technically successful works. However, it is deduced that some of them did not adequately meet these criteria and were not exhibited in the appropriate areas. In addition, in the newly formed square and public spaces of Gaziantep city which continues to grow rapidly, it has been concluded that

Antep's history and heroes should be told in detail with their original and technically successful works in accordance with the aesthetic taste of the times. This work is considered as important study because it provides an inventory of existing works and, if necessary, can be a source for new ones.

Keywords: Gaziantep, Memorial sculpture, Heroes

1. GİRİŞ

Antep halkı 1 Nisan 1920'de Fransızlara karşı ayaklandığında, ölünceye kadar şehri savunmaya karar vermiş sadece Gaziantep'in değil tüm Türkiye'nin kurtuluşunun da öncülüğünü yapmış oluyorlardı. Bu mücadelede 6.317 Antep'li şehit olmuştur. Antep'in milli mücadelesi sırasında pek çok kahramanlık olayı yaşanmış ve sonuçta Antep bağrından Milli mücadelenin kahramanlarını çıkarmıştır. Canları pahasına düşmanla savaşan ve bugün milli mücadelemizin de simgesi olan; Şahinbey, Karayılan, Özdemir Bey ve Şehit Kamil gibi önemli şahsiyetler kuşkusuz hak ettikleri değeri görmüşlerdir ve görmektedirler. Kuşkusuz tüm Türkiye için eşsiz önemi olan bu şahsiyetlerin aziz hatıralarının yaşatılması ve unutulmaması için çaba göstermek başta Gaziantep'linin sonrasında da tüm Türkiye'nin görevidir. Bu süreçte sanata özellikle de plastik sanatlarla önemli görevler düşmektedir. İşte bu çalışmada Antep Savunmasının ve kahramanlarının plastik sanatlarla yansımalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Gaziantep kent sınırları içinde kamuya açık alanlarda bulunan ve Antep Savunması ve kahramanlarının konu edinildiği; anıt, heykel, resim ve varsa diğer plastik sanat formlarındaki eserlerin belirlenmesi ve bunların estetik ve teknik özelliklerinin bulgulanmasına çalışılmıştır. Bu amaçla sınırlılık dahilindeki eserler fotoğraflanmış, estetik ve teknik özellikleri geçerli ölçütler ve benzerleri içindeki durumları açısından incelenmiştir.

Bu bağlamda; metin içerisinde şu alt bölümlere yer verilmiştir: ilk olarak Gaziantep Savunması ve Kahramanlarının tanıtılmasına çalışılmıştır. Araştırmalar sonunda; çoğunlukta olduğu görüldüğünden, heykel, sanatına ilişkin kuramsal bir çerçeve çizmek gereği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ilk olarak Dünyada Anıt Heykelciliği ve Türklere Heykel Sanatı hakkında bilgiler verilmiş, sonrasında ise Gaziantep Savunması Kahramanlarının Anıtları ve Heykelleri tanıtılmaya ve incelenmeye çalışılmıştır. Bu eserlerin ulusal ve evrensel ölçekte benzerleri ile aralarındaki ilişki gerek teknik ve üslupsal gerekse estetik ve mekân-anıt ilişki üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Son olarak, aziz hatıralarının yaşatılması ve unutulmaması için çaba göstermek gerekir dediğimiz Gaziantep Savunması Kahramanlarının, hak ettikleri biçimde, plastik sanat eserlerinde kendilerine yer bulup bulmadıklarına ilişkin soruya yanıt aranmıştır. Bu kısım ise bulgular çerçevesinde ulaşılan değerlendirmelerin sonuç olarak ifade edilmeye çalışıldığı bölümdür.

2. GAZİANTEP SAVUNMASI VE KAHRAMANLARI

Antep'i ilk kez Gaziantep olarak anan ve bir anlamda isim annesi olan edebiyatçı Mücahide Müfit Feride hanımefendinin ardından, Türkiye Büyük Millet Meclisi 6 Şubat 1921'de, kendi gücüyle işgale 10 ay dayanan ve düşmana geçit vermeyen Antep'e "Gazi" unvanı verdi, böylece şehir o günden bugüne Gaziantep adıyla anılmaya başlandı. Fransızlar Ankara Antlaşmasının ardından 25 Aralık 1921'de şehri boşalttıklarında, Gaziantep iki yıl süren işgalden kurtulmuş oluyordu. Bu unvanın kazanılması hiç de kolay olmamıştı, Fransızlar şehre 70.000 mermi atmış, dönemin en gelişmiş topları ve silahlarıyla sayısız saldırı düzenlemişti. Ancak Antep halkının bu mücadelede mağlup olması, silahla yapılan bu saldırıların sonucunda olmamıştır. Gaziantep Savunmasına bölük komutanı olarak katılan ve 1924 yılında ilk basımı yapılan "Gaziantep Savunması" adlı değerli eserinde Teğmen Lohânizade Mustafa Nurettin, bu durumu şöyle anlatır: "Bizi ne top mağlup etti ne tüfek; Ne düşmanın kuvveti kaçırdı ne mühimmatı? Bizi yalnız birisi ezdi, büzdü, gözlerimizden kanlı yaşlar akararak çıkardı. O da: açlık..."(Nurettin, 2011). Gaziantep savunması, sadece, destansı ve onurlu bir direniş değil aynı zamanda Türk Milli Mücadelesinin de ilham kaynağı olmuştur. Türk insanına istediğinde neleri başarabileceğini göstermiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk "Ben Gaziantep'linin gözlerinden nasıl öpmem ki? Onlar yalnız Gaziantep'i değil, bütün Türkiye'yi kurtardılar" diyerek bu durumun önemini belirtir. Ayrıca yine "...Türkü diyen her şehir, her

kasaba ve en küçük Türk köyü, Gaziantep'li kahramanlık örneği olarak alabilir"(Atatürk ve Gaziantep, 2017) diyerek, Gaziantep'linin kahramanlıklarını, hemen herkese örnek göstermiştir.

Gaziantep Savunması ve bu sırada yaşananlar başlı başına emsalsiz bir vakadır ve bu konuyu derinlemesine inceleyen pek çok eser ve araştırma vardır. Araştırdıkça ve kaynaklara ulaştıkça yeni bilgiler ile Antep halkının savunma sırasında katlandıkları zorluklar ve üstesinden geldikleri düşman hakkında yeni bilgilere ulaşılmaktadır. Tüm bu bilgileri böylesi dar kapsamlı bir makalede tam anlamıyla anlatmak olanaksızdır. Ancak, savunma kahramanlarının adlarına ve neler yaptıklarına değinmek elzemdir. Şahinbey, Karayılan ve Şehit Kamil bu kahramanlar içinde en önde gelenler ve en çok bilinenler olmakla birlikte, Antep savunması sırasında binlerce isimsiz kahraman da vardır. Lohânizade Mustafa Nurettin, Antep savunmasında önemli başarılar ve kahramanlıklar gösteren ve bu uğurda can veren bazı kahramanları tanıtmıştır:

Ragıp Bey: Gaziantep'te ilk örgütlenmeyi sağlayan kişidir.

Pazarbaşızade Nuri Bey: Gaziantep Kuvâ-yi Milliye'nin kurucularındandır.

Kâmil Efendi: Savunmanın Tahkim Kumandanıdır.

Boyunuoğlu Memik Ağa: savaş kahramanıdır.

Ahmet Bey: Aslan Bey'in kardeşi mücahit kahramandır.

Kilisli Arslan Beyefendi: Gaziantep savunmasının ana unsuru Garnizon Kumandanıdır.

Zeynel Abidin: Norman'ın ilk hücumunda, minareden ateş ederek durduran 4. Takım kumandanıdır.

Şemi Bey: Arslan Beyin kardeşidir, çatışma sırasında şehit düşmüştür.

Ali Osman Çavuş: Mağarabaşı'nın savunmasında bulunmuştur.

Abduh Efendi: Bölge Savunma kumandanıdır.

Doktor Fahrettin Bey: savaş sırasında tüm yaralılara tedavide büyük fedakarlıklar göstermiştir.

Mehmet Ali Çavuş: kahraman bir mücahittir.

Doktor Şahabettin Bey: savaşın başında sonuna kadar tüm yaralılara tedavide büyük fedakarlıklar göstermiştir.

Gazi Küçük Mehmet: savaş sırasında insanüstü fedakarlıklar göstermiştir.

Mücahit Dayı Bey (Ahmet Ağa): kolordu ile haberleşmeyi sağlamıştır.

Kılıç Ali: Antep ve Havalesi Kuvâ-yi Milliye kumandanıdır.

Hanefi Efendi: Yıldırım 4. Bölük Başçavuşu.

Tabur Kumandanı Teğmen Kâmil, Teğmen Mustafa Nuri, Akbaş Bahri, Hasan, Teğmen Behiç, Teğmen Mustafa Yavuz: savaşta üstün başarılar gösteren Yıldırım Taburu subaylarıdır.

Ali, Tefik ve Yusuf Ustalar: yeraltında yapılan mermi atölyesinde çalışmışlardır.

Topçu Yüzbaşı Siret Efendi: kuşatmada düşman mevzilerini bombardıman eden bölüğün kumandanıdır.

Süleyman, Hacı, Hüseyin, Yıldırım Yusuf, Tesefik Ustalar: savaş araç ve gereçleri yapmışlardır.

Mısırlı Mahmut Efendi: silah ustasıdır.

Teğmen Fazıl Efendi. Merkez Taburu İaşe subayıdır.

Sait Efendi: sanatkâr bomba ustasıdır.

Özdemir Bey: Gaziantep savunmasında üstün başarılar göstermiştir.

Ahmet Fikri Bey: kuşatma sırasında düşman kuvvetleri ile aylarca savaşımıştır.

Hacı Ağa: Akçakoyunlu yolunda Fransızları pusuya düşürmüştür.

Hanifi Efendi: Balıklı cephesinde azimli ve kararlı bir biçimde düşmanla savaşımıştır.

Haşim Çavuş: fedai postalardan biridir.

Mustafa Nuri Efendi: mermi atölyesinin müdürüdür.

Selahattin Adil Bey: 2. Kolordu Kumandanıdır.

Kartal Bey: Çınarlı taarruzunun kahramanlarından.

Borç'lu Mehmet Çavuş: 2. Kolordu ile haberleşmeyi sağlamıştır.

Hacı Bedir Ağa: Antep'in felaketli günlerinde yardıma koşmuş, sonraları Malatya mebusluğu yapmıştır.

Ferit bey: savunma kahramanlarından.

Antepli Bedrettin Efendi: Gaziantep ve Batı cephelerinde kahramanca savaşan bir kahramandır.

Kuşkusuz adını hiç bilemeyeceğimiz daha birçok kahraman, Antep savunması sırasında can vermiştir. Ancak en azından adı bilinen kahramanların, kahramanlıklarının hem yaşayanlara hem de gelecek nesillere tanıtılması ve aziz hatıralarının yaşatılması, Gaziantep'iler için önemli bir ödevdir.

İnsanlık tarihi boyunca, kahramanları en azından yaşayanların belleklerinde ölümsüz birer sembole dönüştürmenin en önemli yolu şüphesiz sanat olmuştur. Gerek savaş ve gerekse diğer konularda gösterilen insan üstü kahramanlıklar ve başarıların; dosta güven, düşmana korku vermek, ayrıca onları tanıtmak ve birer irade ve inanç kahramanı olarak tarihe geçmelerini sağlamak için heykeller ve resimlerle anıtlarıdır. Gaziantep savunması kahramanlarının daha çok anıt heykellerle, sanatsal olarak betimlediğini görmekteyiz. Onların; heykellerinin hem sembolik hem de sanatsal değerlerini anlayıp, ardından anlatabilmek için kısaca Anıt Heykelciliği ve Türklere Heykel Sanatı konularına değinmek gereği ortaya çıkmıştır.

3. ANIT HEYKELCİLİĞİ

Heykellerin ilk örneklerinin tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmese de, çeşitli malzemelerin oyulup şekil verilmesine Taş Devri'nde başladığı söylenebilir. Bilinen ilk örnekler, Berekhat Ram'ın ve Tan-Tan Venüs'ü olarak bilinen iki ilkel taş heykelsi formlardır. Berekhat Ram'ın Venüs'ü (M.Ö. 230.000'den önce veya daha önce), Golan Tepeleri'nde keşfedilen Acheulian Döneminde yapılmış bir bazaltik figürdür. Tan-Tan'ın Venüs'ü (M.Ö. 200.000 ya da daha önce) aynı devirden bir kuvarsit figürüdür (History of Sculpture, 2017). Heykel sanatı çok çeşitli evrelerden geçmiş ve yaklaşık M.Ö. 300'lü yıllarda teknik ve estetik anlamda doruğa ulaşmıştır. Günümüzde çok çeşitli malzemelerle ve formlarda heykeller yapıldığını görmekteyiz. Ancak kahramanlık anıtlarının ilk örneklerinin bazı mimari yapılar için yapılan rölyef (duvar kabartması) denen örnekleri günümüze kalmıştır.

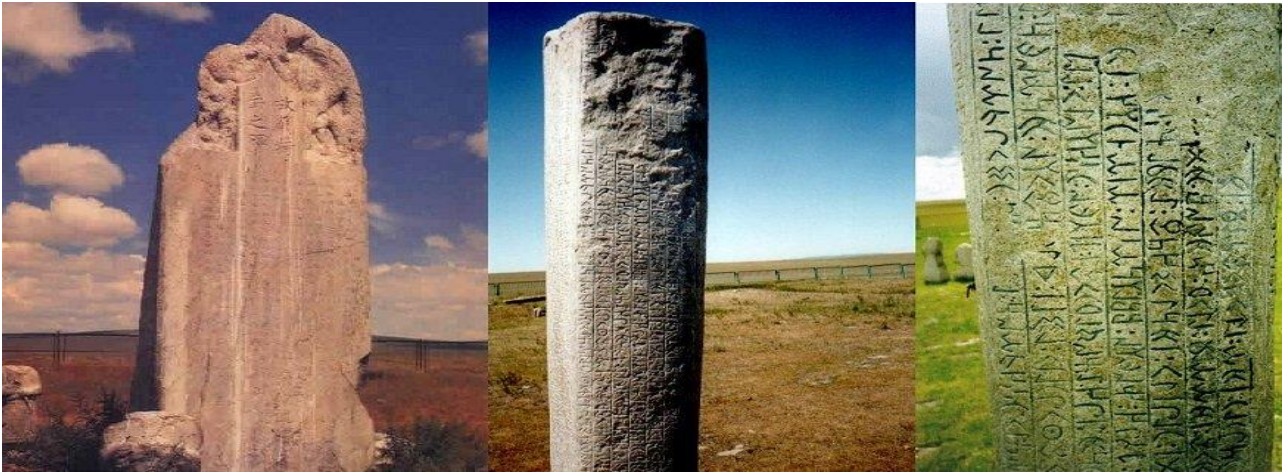
Rölyef diğer adıyla Duvar Kabartması, Mısır sanatında oldukça çok yer tutar. Kabartmalara; tapınaklarda, mezar odalarında, stelalarda rastlanır. Genelde renkli boylarla boyanmış olduklarından desene çok benzemektedirler. Rölyeflerdeki figürler, genel bir kurala bağlı olarak yapılmıştır. Bu kurallar Mısır sanatına bağlı olarak bilinir. Önden ve yandan görünümün bir arada bulunması ve figürlerde baş profilden (yandan), göz ve omuzlar anfas (önden) ve beden profilden görülür. Bu kurallar tüm kabartma figürlerinde uygulanmıştır. Bu kuralın adı frontal duruştur (Klasik Rölyef, 2013: 3). Rölyefler genel olarak mimari yapının birer unsurudurlar ve bu amaçla yapılırlar. Kahramanlıklara adana ilk rölyef örneklerini (Görsel 1.) Asurlularda görmekteyiz.

Görsel 1. Asur Kralı Ashurbanipal'in Savaş Kahramanlığına Adanmış Bir Rölyef
Ashurbanipal'in Askerleri Ulai Nehir Kıyısında Elamitlerle Savaşıyor, M.Ö. MÖ 668-627

Mezopotamya krallıklarının bu sanat formunu ustalıklı ve etkili biçimde kullandığı pek çok örneği günümüze kalmıştır. "Mezopotamya'da sanatçılar mezarların duvarlarını süslemekle görevlendirilmiyorlardı ama onlar da başka bir yolla da olsa, güçlülerin canlı olarak korunmasına imgenin yardım etmesini sağlamak zorundaydılar. Mezopotamya kralları, en eski zamanlardan beri, savaş zaferlerini, yendikleri kabileleri ve aldıkları ganimetleri anlatmak için anıtlar yaptırma geleneği gütmüşlerdi. Savaş kazanan ve yendiği düşmanları ayağının altına almış kralı, düşmanları kendisinden merhamet dilerken gösteren pek çok rölyef günümüze kalmıştır" (Gombrich, 1999: 71-72) .

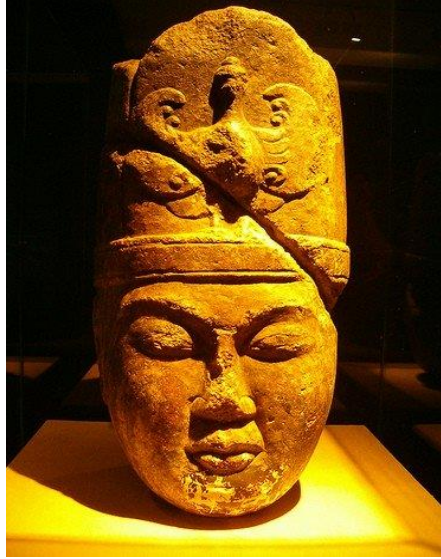
Anadolu'da yaşamış medeniyetler de, etkileşim içinde oldukları Mezopotamya medeniyetleri gibi benzer konularda eserler vermişlerdir. Anadolu'nun hemen her yerinde bu eserleri görmek mümkündür. Aslında Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde bu değerli eserleri ilk kez görmüş olsalar da, geldikleri topraklarda, kendi kültürleri ekseninde ürettikleri önemli yapıları ve eserleri günümüze bırakmışlardır.

Görsel 2. Orhun Yazıtları, Yazıtlardan Kül Tigin Yazıtı 732 yılında, Bilge Kağan Yazıtı 735 yılında yazılmışlardır.

3.1. Türklerde Heykel Sanatı

Orhun Yazıtları, Göktürk Yazıtları ya da Köktürk Yazıtları olarak bilinen (Görsel 2), Türklerin bilinen ilk alfabesi olan Orhun alfabesi ile Göktürkler tarafından yazılmış yapıtlardır. Bu yazıtlar Türkçenin tarihsel süreçteki gramer yapısı ve bu yapının değişimiyle ilgili bilgiler verdiği gibi Türklerin devlet anlayışı ile yönetimi, kültürel öğeleri, komşuları ile soydaşlarıyla olan ilişkileri ve sosyal yaşantısıyla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Ayrıca günümüze kadar kalmış ilk Türk anıtı olarak saymakta mümkündür. Ayrıca aynı dönemden kalma, heykel başları da bulunmuştur (Görsel 3.) Orhun Yazıtları, “Türk” adının geçtiği ilk Türkçe metinlerdir. Göktürk Kitabeleri’nde, Bilge Kağan ile Kültegin Türk milletine mesaj verip millet bilinci aşılamıştır.

Görsel 3. Kül Tigin Heykelinin Baş Kısımını

Türk çehresinin saf biçimi: Kül Tigin’in büstü (MS VIII. yüzyıl). Orhun Vadisi’nde bulunmuştur. Bozkırda özellikle soylular için en yaygın mezar türü kurgandı. Bu tür mezarlarda, ölen kişinin önemine uygun olarak, genellikle ahşaptan gömü odasının üzerine taş ve topraktan bir yığma tepesi yükseltiliyordu. Bunun üzerinde de ölen kişiyi temsil eden, kabaca insan biçimli heykeller dikiliyordu. Bu heykellere daha çok “taş baba” denmektedir (Taş Baba, Balbal, Bengü Taş, 2017).

Bu insan heykelleri, 2,5 metreden 30 santimetreye değişen boylarda. Çoğu bıyıklı. Cepheden betimlenen figürlerin belden aşağı kısımları gösterilmiyor. Önceleri iki elleriyle karınları üstünde kap tutan silahlı figürlerin yerini, giderek belindeki kemere biri uzun, biri de kısa iki kılıç asılı silahlı figürler alıyor. Savaşçı sol eliyle silahlardan birini, sağ eliyle de küçük bir kap tutuyor. Kimi taşlarda yalnızca cepheden bir portreye yer veriliyor. Çoğunun kulakları küpeli. Giderek ayrıntılar önem kazanıyor örneğin kemer tokaları, yüzükler, kemer askıları ve giysi yakaları özenle gösterilmeye başlanıyor.

Görsel 4. Taş Baba – Balbal – Bengü Taş

İslami inançlar, 10. yüzyılla beraber Müslüman olan çeşitli Türk toplulukları içinde kısa zamanda yerleşerek ortak kültürlerinin dönüşmesine sebep olmuştur. Özellikle bu durum 12. ve 13. yüzyıllar Anadolu Kültüründe özel, yeni bir ifade şekli kazanmıştır. İslam dininin kutsal kitabı Kuran'da belirgin ve açık bir hüküm olmamakla birlikte süslü ve dikkat çekici mezarların yapılması hoş görülmemiştir. Buna rağmen İslamiyet'in yayıldığı geniş alanlardaki toplumlarda, eski tarihsel miraslarına ve mezar kültürlerine bağlı olarak değişik özelliklerde mezar gelenekleri gelişmiştir (Mezar Kültürü ve Mezartaşı Geleneği, 2017).

Görsel 5. Osmanlı Mezar Taşları

Türk toplulukları arasında Müslüman olduktan sonra da görülen balbal geleneği zamanla antropomorfik¹ karakterini kaybederek mezar taşı biçimine dönüşmüştür. Hatta tasvir yasağı yüzünden mezarın adına yapıldığı kişinin kavuğu sarığı ya da kılıcının tasvir edildiği geç dönem Osmanlı mezar taşlarında da (Görsel 5) balbal geleneği anılarının izlerini bulmak mümkündür.

Gezer Osmanlı ve Cumhuriyetin ilk anıtlarını şöyle anlatır: "Osmanlı döneminde 1911 yılında dikilen Abide-i Hürriyet ve 1914 yılında dikilen Tayyare Şehitleri Anıtı figürsüz dikili taş formunda ve ilk anıtlardır. H.Krippel tarafından yapılan ve 1925 yılında İstanbul Sarayburnu Parkına dikilen Atatürk heykeli ise, Cumhuriyetin ilk figürlü anıtı olur. Daha sonra Krippel Ankara Ulus Meydanı Atlı Atatürk, Samsun Atlı Atatürk, Afyon Zafer ve Konya Atatürk Anıtlarını yapar. Pietro Canonica, Ankara Etnografya Müzesi Atlı Atatürk (1927), İzmir Atlı Atatürk (1932), İstanbul Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtı (1928), Ankara Zafer Meydanı mareşal üniformalı Atatürk heykelini (1927) yapar. Anton Hanak ve Josef Thorak da Ankara Güven Anıtı'nı yaparlar (1935) (Akt: Anıt Heykeller, 2017).

Tansuğ'un şu saptamaları dikkate değerdir: Kuşkusuz, savaş sonrası savaşın trajik sahnelerini ve büyük kurtarıcıyı temsil eden bu anıtların kent meydanlarında görülmesi toplumda büyük bir coşku ve heyecan yaratacaktır. Dolayısıyla da hem bu anıtları yaptıranların, hem de izleyenlerin anıtların sanatsal yönü, başarısı ya da başarısızlığıyla ilgilendikleri düşünülemez. Anıtlar karşısındaki duyarlılık ve etkilenim, anıtın işaret ettiği olaylar, ilk kez karşılaşılan figüratif betimlemedeki batı heykel geleneğinden gelen akademik beceri ve teknik yeterlilikten olsa gerektir. Oysa bu anıtların birçoğu sanatsal ve anıtsal yönden dönemin sanat otoritelerinden başarısızlıkları yönünde eleştiri alırlar" (Akt: Anıt Heykeller, 2017).

¹ Antropomorfizm ya da insan biçimcilik, "insani vasıfların başka bir varlığa atfedilmesidir. Hayvanlar, cansız varlıklar, doğa güçleri, çok ve tek Tanrılı dinlerdeki tanrılar, melekler, şeytanlar, cinler ve daha başka kavramlar da "Antropomorfizm" konusu olabilir. "Antropomorfizm", Yunancada insan anlamına gelen ανθρωπος (anthrōpos) ile şekil veya biçim anlamına gelen μορφή (morphē) kelimelerinden oluşur".
https://www.wikizero.com/tr/%C4%B0nsan_bi%C3%A7imcilik

Gezer, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki anıt heykeller ilgi şu saptamayı yapar: “Cumhuriyet’in ilk yıllarında gerek ülkede yeni düzeni yerleştirilmesi gerekse ulusal bilincin uyandırılıp güçlendirilmesi düşüncesinden hareketle büyük kentlerin meydanlarına kurtuluş sonrası Cumhuriyet ve ilkelerini konu alan anıtların diktilmesine ideolojik olarak gereksinim duyulur. Ne var ki, bu dönemde henüz bu anıtları yapacak yetkinlikte yetişmiş Türk heykeltıraşlar olmadığı için ilk Cumhuriyet anıtları, Avrupa’da ilişki kurulan bazı sanatçılara yaptırılır. H. Krippel (Avusturya), P. Canonica (İtalya), Thorak ve Hanak (Almanya) ilk Cumhuriyet anıtlarını yapan yabancı sanatçılar olurlar (Akt: Anıt Heykeller, 2017).

1930’lu yıllara gelindiğinde ise, Cumhuriyet anıtlarının ancak Cumhuriyet ve devrimlerini gerçek anlamda duyumsayabilecek Türk heykeltıraşlarına yaptırılması gerektiğini öne süren kampanyalar sonuç vermeye başlar ve Türk heykeltıraşlar böylece anıt yapımında devreye girerler. İlk Cumhuriyet kuşağı olarak adlandırılan heykeltıraşlardan Ratip Aşır Acudoğlu (1898-1957) 1932 yılında Menemen Şehit Kubilay Anıtı’nı yapar. Ardından pek çok Türk heykeltıraşı zaman içerisinde (Cumhuriyet döneminin ilk temsilcileri olarak başta Ali Hadi Bara, Zühtü Müridoğlu, Nusret Suman, Akademiden Belling’in öğrencileri olarak mezun olan Hüseyin Özkan, Hüseyin Gezer, İlhan Koman, Turgut Pura, Mehmet Şadi Çalık, Belling-Zühtü Müridoğlu ve Hadi Bara atölyesinden mezun olan Gürdal Duyar, Tamer Başoğlu, Hüseyin Gezer-Şadi Çalık atölyesinden mezun olan Namık Denizhan, Mehmet Aksoy, Ferit Özşen, Rahmi Aksungur ve 1960’lı yıllar ve sonrasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden yetişmiş Burhan Alkar, yine aynı kurumdan Remzi Savaş, Cengiz Çekil, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulundan yetişmiş Haluk Tezozar ve Tankut Öktem olmak üzere) ülkenin değişik kent ve yerleşim birimlerinde yer alan Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilkelerini konu alan anıt heykeller yaparlar (Anıt Heykeller, 2017).

1950’li yıllardan itibaren gerek ideolojik sebepler gerekse iş bilmezlik ve çıkar çatışmaları nedeniyle Türkiye’de yapılan anıt heykellerinde kalitenin hızla düştüğü gözlemlenmiştir. Ancak Türkiye, atalarından gelen kültür ve sanat geleneği ve ayrıca Anadolu’da yaşamış birçok medeniyetin bırakmış olduğu birikimle önemli bir sanat görüşü ve belleğine sahiptir. Bu birikimin her alanda olduğu gibi anıt heykeltıraşlığına da yansımaları beklenmektedir.

3.2. Gaziantep Savunması ve Kahramanları Anıt ve Heykelleri

Her ne kadar bu çalışma, Gaziantep kent sınırları içinde kamuya açık alanlarda bulunan ve Antep Savunması ve kahramanlarının konu edinildiği; anıt, heykel, resim ve varsa diğer plastik sanat formlarındaki eserlerin bir envanterinin çıkarılması ve bunların estetik ve teknik özelliklerinin bulgulanmasına dönük planlanmış olsa da çalışmaları neredeyse tümünün anıt heykeller olduğu görülmüştür. Belirlenen bazı eserlerin fotoğraflarına aşağıda yer verilmiş, haklarında kısa değerlendirmeler yapılmıştır.

Görsel 6. Şehitlik Anıtı (Yeşilsu)

Yeşilsu’daki Şehitlik Anıtı kent merkezinde yer alan ve altındaki temsili şehit mezarlığı ile en çok ziyaret edilen ve bilinen anıttır (Görsel 6.). Kesme taş ile dikey formda soyutlama formunda yapılan bu heykelin kaidesinde: “Bu anıt yurduna saldıranların tecavüzlerini kırmaya Gaziantep halkı adına

yemin eden şehitlerin semaya kaldırdığı şehadet parmağıdır” yazmaktadır. Bu yazıtı okumayan izleyicilerin heykelin muhtevasını anlaması zor olacaktır. Ancak yazı ile anıt yeniden anlam kazanır ve izleyici üzerindeki etkisi artar. 1935 yılında yapılan ve 1998 yılında bakım gören anıt, kentin önemli mevkilerinden birinde yer almaktadır. Ancak kimi ışıklandırma malzemelerinin izleri kalmış, kötü bir görünüme sebebiyet vermiştir, anıtın yeni bir bakım ihtiyacı olduğu açıktır.

Görsel 7. Atatürk Anıtı (Maarif Kavşağı)

Maarif Meydanı'na 1967 yılında heykeltıraş Prof. Dr. Nusret Sunan tarafından yapılan, Gaziantep Kültür Varlıkları Koruma Kurulu kararıyla 27 Şubat 2014 günü Mimarlar Odası'nın başvurusu üzerine tescil ettirilen Atatürk heykeli, bir diğer önemli anıttır. Bu heykel benzerleri arasından hemen ayrılan, özelliklere sahiptir. Kaidenin çevresinde savaş kahramanlarına ilişkin betimlemeler yer alır.

Görsel 8. Şehitkamil ve Annesi Anıtı
(Eski yeri Şehitkamil Belediyesi Yanı Şimdiki Yeri; Anneler Parkı)

Antep müdafaasının ilk şehidi kabul edilen Mehmet Kâmil, sonraları Şehit Kâmil olarak tanınır. 21 Ocak 1920 Cuma günü, 14 yaşındaki Mehmet Kâmil annesiyle dedesinin evinden geliyordu. İkisinin de sırtında hasır örmek için dedesinin evinden aldıkları parçalar vardır. Fransızlarla harp

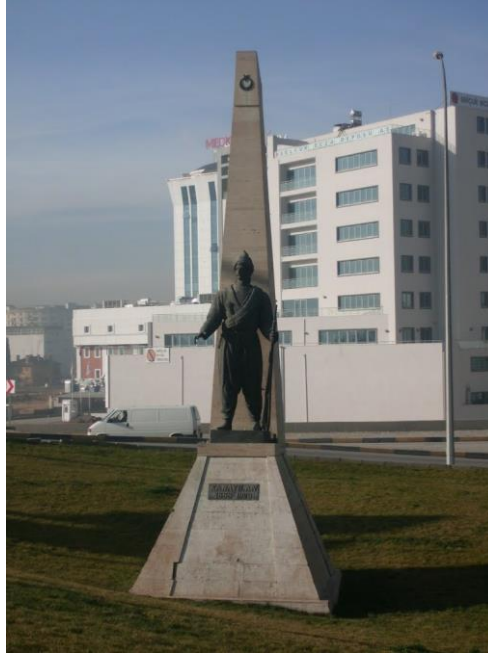
daha başlamamıştır. Fransızların fırın olarak kullandığı bir binanın önünden geçerken, Kozanlı tarafından gelen birkaç Fransız askeri birden Mehmet Kâmil'in annesinin önünü kesip peçesini açmak istediler. Mehmet Kâmil'in annesi bir yandan bağıryor bir yandan da peçesini açmak isteyen Fransız askerlerine karşı kendisini müdafaa etmeye çalışıyordu. Anasının saldırıya uğradığını gören Kâmil yerden aldığı taşları Fransız askerlerine atıyordu. Tam o sırada ortalığı bir çığlık kapladı. Mehmet Kâmil, Fransız askerlerinin tüfeklerinin süngüsüyle şehit edilmiştir (Şehitkamil Kimdir, 2017).

Şehitkamil ve Annesi Anıtı, ilk olarak Şehitkamil Belediyesi Yanındaki meydana konmuş ardından, şimdiki yeri olan Şehitkamil meydanı Anneler Parkına konmuştur. Bronz malzemeyle yapılan heykel boyutları ile etkileyicidir. Klasik biçimleme ile modüle edilmiş ardından, dökümü yapılmıştır. Heykelin kaidesi, kendisinden büyüktür. Bu büyüklük ve yücelik anlamı vermeye çalışıldığını gösterir ancak izleyenle arasında önemli bir mesafe katmakta ve etkiyi sınırlamaktadır. Heykelin konusu dramatik ve acıdır, ancak bu anıtta konunun işlenişinde, izleyiciye herhangi bir ipucu verilmemektedir. Sıradan iki köylünün betimlemesinden ileriye gidilememiştir. Antep müdafaasının ilk şehidinin, öyküsünün daha iyi betimlendiği bir anıtı hak ettiğini söylemek zorunludur.

Görsel 9. Şahinbey Anıt Mezarı,
Gaziantep-Kilis karayolunun 28. kilometresinde yer almaktadır.

Şahin Bey, ona halk tarafından verilen bir isimdir. Asıl adı Mehmet Sait'tir. Şahin Bey, Kilis-Antep yolunun savunmasını üstlenerek Antep'in savunmasına katkı sağlamak için milis güçlerini organize ederek Antep Savunması kapsamında 1920 yılı başlarından itibaren Fransız güçlerine karşı mücadeleye başlamıştır. Şubat ve Mart ayı başlarında Fransızların Antep üzerine sevkiyatlarını durdurmuş ve bu güçleri geri çekilmeye zorlamayı başarmıştır. 24 Mart'ta kalabalık bir Fransız gücü Urfa'ya harekete geçmiş, ancak milis güçleri tarafından konvoyun ilerleyişi durdurulabilmiştir. Ancak Fransızların takviye birlikler ve ağır ateş gücü sonucu Şahin Bey ve diğer Türk birlikleri geri çekilmek zorunda kaldı. 28 Mart'ta kendi komutasındaki birliklerce tutulan Elmalı köprüsünde meydana gelen çarpışmada hayatını kaybetmiştir (Kuva-İ Milliye Komutanlarından Şahin Bey, 2017). Şahinbey Anıt Mezarı (Görsel 9.) broz döküm bir figür ve Atatürk büstü ile savaştan bir anı betimleyen rölyeften ibarettir. Antep savunmasına ilişkin yapılmış diğer anıtlara nazaran daha dengeli, konuyu izleyiciye aktaran bulunduğu meydanla uyumlu bir heykeldir.

Görsel 10. Karayılan Anıtı (Karşıyaka)

Görsel 11. Karayılan Anıtı (Kırkayak Parkı)

Asıl adı Mehmet olan Karayılan; Gaziantep'in 40 km. kuzeyinde Kahramanmaraş ili Pazarcık ilçesi Höcüklü köyü Elifler mezarında 1888 yılında doğmuştur. Antep savunması savaşı şiddetlenince çetesiyle Karabıyıklı'da düşmana ilk ve kesin darbeyi indiren Karayılan, Kuvâ-yi Milliye safına katılmıştır. Daha sonra Dülük köyüne gelerek şehri kuşatan Fransız çemberini yarmış ve Antep'e girmiştir. Karargâh olarak önce Bekirbey sonra Karagöz camisini kullanmıştır. Şehir içi ve şehir dışı savaşlarına katılmıştır. Kendisine Şih'in Dağı'ndaki (Sarımsak Tepe) Fransızları püskürtmesi emri verilen Karayılan, bu çarpışmada (24 Mayıs 1920 tarihinde) şehit düşmüştür. Bu olayla birlikte Karayılan ismi, Antep Halkını temsil eden kahramanlardan biri olmuştur (Karayılan lakaplı Molla Mehmet, 2017). Karayılana ait iki heykel anıt vardır. Bunlardan biri Karşıyaka'da diğeri ise kırkayak Parkındadır. Kırkayak parkındaki anıtta annesinin kucağında can veren Şehitkamil'de betimlenmiştir. Bronz döküm figürler vardır. Bunlar dengeli, konuyu izleyiciye aktaran bulunduğu meydanla uyumlu heykellerdir.

Görsel 12. 14 Şehit Anıtı (Kalealtı Mevkii)

28 Mart 1920 tarihinde "Şahin Bey'in şehit olduğu gün, aynı tepenin eteğinde bir acı olay daha yaşandı. Şahin Bey ve çetelerine yiyecek getiren 14 genç çocuk Dokurcum Değirmeni'nde saklandı. Şahin Bey ve çetelerini şehit eden düşman kuvvetleri Gaziantep'e doğru ilerlerken bir grup Fransız askeri Dokurcum Değirmeni'ne geldi, 14 genci dışarı çıkardı, değirmenin önündeki dik kayaların önüne dizdi, ellerini birbirine bağladı. Silahsız 14 genci önce silahla taradılar sonra da süngülediler. Ne esir aldılar ne de sorguladılar" (14 Şehit Anıtı, 2017). Dokurcum Değirmeni Katliamı olarak da bilinen bu olay, sadece Antep halkı için değil, insanlık için acı bir olaydır. Anıt heykel (Görsel 12.), oldukça kompleks bir yapıdadır. Değirmen betimlemesi ile feryat eden bir kadın heykeli ve 14 çocuk rölyefi bulunmaktadır. Heykel, bu katliamı yeterince izleyiciye aktarabilen bir yapıda değildir. Renkler ve kompozisyon bakışı zorlaştırmakta, mesajı karmaşık bir hale getirmektedir. Bu heykel kompleksinin gerek mesajı gerekse duyguyu aktarabildiğinden söz etmek olası değildir. Bu türlü travmatik ve hüzünlü bir olayın, daha estetik ve dolaysız bir yolla aktarılması yerinde olacağı söylenebilir.

Görsel 13. Antep Savunması Anıtı Demokrasi Meydanı

Demokrasi Meydanında yer alan bu anıt (Görsel 13.), tek vücut olmuş milli mücadele kahramanlarını, Atatürk ile beraber gösterir. Kesme taş kaide üzerinde bronz döküm olarak

yapılmıştır. Formlar kübist anlayışla soyutlanmıştır. Meydanla uyum içerisinde olan etkili bir anlatım söz konusudur. Ancak arkada yer alan Atatürk büst rölyefi hem teknik sorunlar içermektedir hem de zaten kompozisyonda yer alan karakterin yinelenmesi dolayısıyla, anlaşılmaz bir şekle bürünmektedir.

Görsel 14. Özdemiş Bey Anıtı (Üniversite Bulvarı)

"Şefik Özdemiş Bey, Fransızlara karşı mücadele eden birliklerin başına 8 Ağustos 1920'de Antep millî kuvvetlerinin komutanlığını üzerine almıştı. Fransızlara karşı mücadele eden birliklerin başına geçen Özdemiş Bey, hem çok tecrübeli, hem çalışkan hem de sağlam karakterli bir kişi idi... Şefik Özdemiş Bey, 'Antep halkı ya ölmeyi veyahut vatani kurtarmayı kendisine düstür ittihaz etmiştir, bu sebeple Antep'te canlı bir insan buldukça ve memleket baştan başa yıkılmadıkça Fransız askeri buraya kat'i surette giremeyecektir'. şeklinde gayet sert bir cevapla reddetmişti" (Güner, 2007). Özdemiş Bey Anıtı, bronz döküm bir heykel, beton döküm bir Antep kalesi ile betimlenmiştir. Heykelle yakından bakıldığında çok özensiz yapıldığı hemeh göze çarpmaktadır. Estetik anlamda yetkin olmayan bir elden çıktığı aşikardır. Anıt Üniversite Bulvarı'ndaki bir kavşakta bulunmaktadır. Yoğun bir trafik olduğundan, heykel izlemeye olanaklı bir konumda değildir.

Fotoğraf 15. Gaziantep Savaş Müzesi (Şehreküstü Şehitler Parkı'nın yanı)

Gaziantep Savaş Müzesi internette şu şekilde tanıtılmaktadır: "Bilindiği gibi Gaziantep dünyada eşine az rastlana bir kurtuluş mücadelesi verdi. Bu mücadelenin tarihi kahramanlarını, şahitlerini hatırlatmak adına 2008 yılında Şahinbey Belediye Başkanı Ömer Can'ın katkıları ile Şehitler caddesinde şehitler hamamı ve çevresi güzel bir düzenleme ile tarihi görünümüne kazandırıldıktan sonra, şehitler hamamının yanında bulunan eski Antep mimarisi ile yapılmış ev savaş müzesi olarak tanzim edilmiş. Evin yöreye ait minare yanında altında bulunan mağarada önemli rol oynamış.

Müzedede Gaziantep'in kurtuluşunda kullanılan silahlar ve savaş malzemeleri sergileniyor. Duvarlarda ise savaşta yaşanan kahramanlık sahnelerinin hikâyeleri fotoğraflarla desteklenerek sunulmuş. Evin altında bulunan mağarada ise savaşta sahneler heykellerle tasvir edilerek geçmiş canlandırılmış" (Savaş Müzesi, 2010).

Gaziantep Savaş Müzesi, kapsamlı bir müzedir ve Antep Savunması'nı detaylı bir biçimde gerek belgeler ve gerekse canlandırmalarla anlatır. Ancak yeni teknikler sayesinde çok daha gerçekçi canlandırma sahnelerinin yapıldığı günümüzde bu canlandırmalar, yetersiz kalmakta, samimiyetten uzan, çeşitli estetik gerekleri sunmayan yapısı ile izleyiciyi kapsamayan bir haldedir.

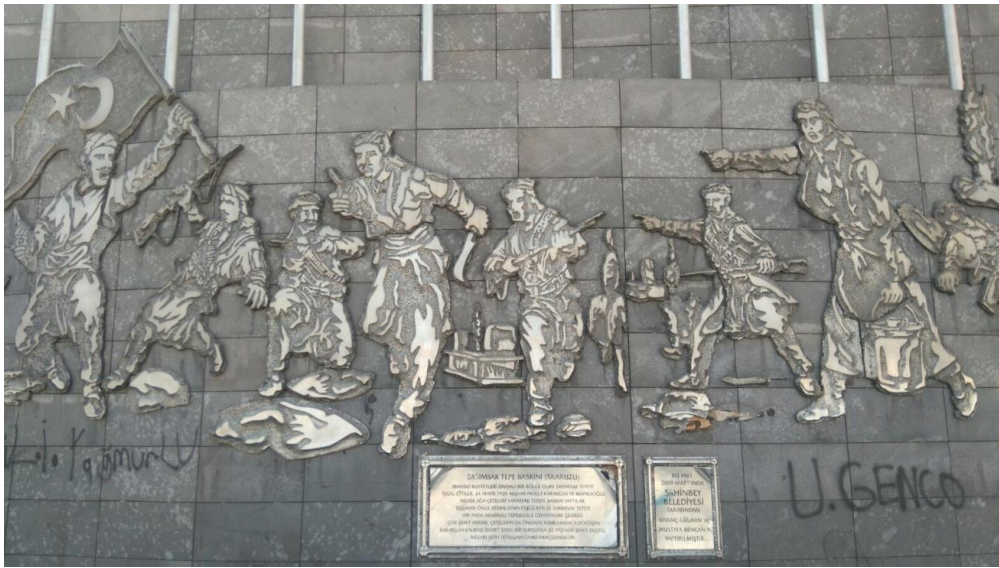
Görsel 16. 17.18. Gaziantep Savunması Kahramanlık Panorama Müzesi

Gaziantep Savunması Kahramanlık Panorama Müzesi, Gaziantep kalesi içindedir. Buradaki heykel ve rölyefler, polyester döküm tekniği ile yapılmıştır. Klasik heykel eğitimi almamış bir elden çıktığı aşıkardır. İnsan anatomisi, estetik bilinç, malzemenin nitelikli kullanımı gibi temel gereksinimlerden uzaktır. Malzemeler daha yapımlarının üzerinden birkaç yıl geçmesine karşın tahrip olmuştur. Kullanılan renkler mekanla estetik bağlamda uyumlu olmadığından, heykeller izlenmesi zor bir konumdadırlar.

Görsel 19. Şehitlik Anıtı, Şehitler Caddesi

Şehitlik Anıtı, (Görsel 19.) Şehitler Caddesindedir. Demir, mermer ve cam kullanılmıştır. Konu modern bir anlayışla ele alınmış, konudan çok sanatçısının dünya görüşü, malzeme kriterleri ve sanat anlayışı hakim gelmiştir. Demir parçada bazı figür soyutlamaları belli belirsiz görülse de, ortalama bir izleyicinin heykeldeki ana konuyu, anlamasını sağlayacak herhangi bir sembol yada unsur bulunmamaktadır. Her ne kadar çağdaş bir yaklaşımla ele alınmış olsa da Şehitler Caddesinin bölgesel mimarisi ile uyumlu değildir. Heykelin bulunduğu meydanın altında yatan şehitler olduğu bilinmektedir. Bu meydan Gaziantepliler için kutsal bir mekandır ve Antep Savunmasının en iyi ve estetik biçimde anlatıldığı bir heykelin konulmasının zorunlu olduğu söylenebilir.

Görsel 20. Sarımsak Tepe Baskını (Taarruzu) Anıtı, Şehreküstü Kavşağı

Antep savaşı şiddetlenince çetesiyle Karabıyıklı'da düşmana ilk ve kesin darbeyi indiren Karayılan, Kuvâ-yi Milliye safına katılmıştır. Daha sonra Dülük köyüne gelerek şehri kuşatan Fransız

çemberini yarmış ve Antep'e girmiştir. Karargah olarak önce Bekirbey sonra Karagöz camisini kullanmıştır. Şehir içi ve şehir dışı savaşlarına katılmıştır. Kendisine Şihın Dağı'ndaki (Sarımsak Tepe) Fransızları püskürtmesi emri verilen Karayılan, bu çarpışmada (24 Mayıs 1920 tarihinde) şehit düşmüştür.

Sarımsak Tepe Baskını (Taarruzu) Anıtı, (Görsel 20.) 2017 yılında aramızdan ayrılan Gaziantep'in yetiştirdiği önemli isimlerden biri olan Naif Ressay Mustafa Bencan'ın çizimlerinden yola çıkılarak yapılmıştır. Geniş duvarlarda, resim-rölyef karışımı etkiye sahip olan çalışmalarıdır. Fonuyla gerekli kontrastları içermediğinden, görsel etkisi zayıflamakta, izlenmesi zor hale gelmektedir. Dayanaksız bir malzemeden yapıldığından yer yer kırıldığı görülmektedir. Yerel bir sanatçının elinden çıkan çizimlerden yola çıkması anlamlı olsa da ele aldığı konuyu, mekansal bütünlük içerisinde aktaramadığı söylenebilir. Öte yandan farklı bir teknik ile ele alınmış olması bu çalışmayı benzerlerinden ayırır.

Gaziantep'te, Antep savunmasını ele alan sanat eserlerinin heykelle sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Burada değinilen eserler dışında bir kaç anıt daha mevcuttur. Ancak tümünün birden; yeterli, özgün, teknik ve estetik başarı ve beklenti düzeyini üst noktalara götüremedikleri anlaşılmaktadır. Bu anıtları benzerleri ile kıyaslamak için çok uzaklara gitmeye gerek yoktur. Kahramanmaraş'taki "Rıdvan Hoca ve 21 Maraşlı Kaleye Bayrak Dikme Olayı Anıtı" (Görsel 21.) ile Kastamonu'da bulunan Nene Hatun Anıtı, (Görsel 22.) ortalamanın üzerinde özgün, teknik ve estetik başarı ve beklentileri karşılayan, eserler olarak göze çarpmaktadır.

Görsel 21. Rıdvan Hoca ve 21 Maraşlı Kaleye Bayrak Dikme Olayı Anıtı (Kahramanmaraş/Ulu Camii Yanı)

Gezer'in 1984 yılında Türkiye'de anıt heykellerin sorunları ele aldığı şu metin günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır: Atatürk ve Cumhuriyet anıtları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ciddiyet ve sorumluluk bilinciyle, devletçe oluşturulan uzman jürilerin seçim ve denetiminde yaptırılırken, özellikle 1950'li yıllardan günümüze, bu alandaki sanatsal yetkinlik ve kamusal sorumluluğun yitirildiği görülmektedir.

Görsel 22. Nene Hatun Anıtı, Kastamonu/ Kent Meydanı

Böylesi bir sorumluluğun yitirilmesiyle birlikte devlet kurumlarınca açılan yarışmalar sonucu yaptırılanlar dışında, özellikle Atatürkçülüğün politik malzeme edilmesi, yaptırılan ve yapanlar için çıkar kapısı olarak görülmesi, denetimsizlik, nasıl ve ne şekilde yaparsan olur mantığı, sorumluların sorumsuzluğu, kültürsüzlüğü, işin alanın uzmanlarına değil de amatörler yaptırılması gibi nedenlerden dolayı, Atatürk anıtları son 20-25 yıldan bu yana adeta ülkenin her köşesinden taşan kirlilik nesnelere dönüşmüştür. Bugün, birçok devlet yapısı, askeri yapılar, kasaba ve kent meydanlarını işgal eden bu çalışmalar anıtsal değerlerden yoksun oldukları gibi, aynı zamanda ne estetik ne de tarihsel coşkuya kaynaklık eder durumdadırlar. Dolayısıyla toplumda Cumhuriyet'in ideallerini yaşatma doğrultusundaki amacın tam tersini gerçekleştirir olmuşlardır.

Türk şehirciliği ve mimarlığının geleneksel olarak meydan düzenleme ve anıt alanıyla bir ilişkisinin olamaması, bu nedenle de yapılan birçok anıtın kentsel tasarımın gereği olarak kentsel tasarımla diyalog içinde gerçekleştirilememesi ise anıt heykeltçiliğinde bir başka önemli sorundur. Bugün birçok büyük kentte anıtsal anlamda bir plâstik konulabilecek uygun mekân bulabilmek neredeyse olanaksızdır" (Akt. Anıt Heykeller).

4. SONUÇ

Bu çalışma sonunda eserlerin bir kısmının evrensel estetik düzey ortalamasına yakın ve teknik anlamda başarılı sayılabilecek eserler oldukları görülmüştür. Ancak çoğunun bu kriterleri yeterince karşılamadığı ve uygun alanlarda sergilenmediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca hızla büyümeye devam eden Gaziantep kentinin yeni oluşan meydan ve kamusal alanlarında, Antep tarihinin ve kahramanlarının çağın estetik zevkine uygun, özgün ve teknik olarak başarılı çalışmalarla daha çok miktarla eserle anlatılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ki bu çalışmalara plâstik sanatların diğer alanları da ivedilikle katılmalıdır. Bu çalışma, gerek halen var olan eserlerin bir dökümünü çıkardığından ve gerekse yeni yapılacak olanlara yol açıcı bir kaynak olabileceğinden önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

Güner, Zekai, (2007). Antep Savunması ve Ali Şefik Özdemir Bey'in Faaliyetleri, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 6, 2007, ss. 49–65.

Anıt Heykeller, (2017). <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80279/anit-heykeller.html>

Antropomorfizm, (2017), https://www.wikizero.com/tr/%C4%B0nsan_bi%C3%A7imcilik

Atatürk ve Gaziantep, (2017), <http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr/TR,95125/ataaturk-ve-gaziantep.html>

Gombrich, E.H. (1999), Sanatın Öyküsü, (Çev. Erol Erduran ve Ömer Erduran), İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

History of Sculpture, (2017). <http://www.visual-arts-cork.com/sculpture-history.htm>

Karayılan lakaplı Molla Mehmet, (2017) . http://arsiv.dha.com.tr/karayilan-lakapli-molla-mehmet-kimdir_366375.html

Klasik Rölyef, (2013). Sanat ve Tasarım, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

Kuva-İ Milliye Komutanlarından Şahin Bey, (2017). <http://www.kuvayimilliyegaziantep.com/?pnum=8&pt=%C5%9Eahinbey>

Nurettin, M. Lohanizade, (2011), Gaziantep Savunması", İstanbul: Kaştaş Yayınevi.Türklerde

Mezar Kültürü ve Mezartaş Geleneği, (2017). <http://www.medeniyetimiz.com/index.php/mezarlarimiz/anadolu/106-tuerklerde-mezar-kueltuerue-ve-mezartai-geleneg>

Savaş Müzesi, (2010). <http://geziantep.com/savas-muzesi/>

Şehit Kâmil Kimdir, (2017). <http://www.sehitkamil.gov.tr/sehitkamil-kimdir>

Taş Baba, Balbal, Bengü Taş, (2017), <https://bpakman.wordpress.com/turk-dunyasi/eski-turk-devletleri-turk-yurtlari-turk-topluluklari/eski-turk-devletleri/tas-baba-balbal-bengu-tas/>

14 Şehit Anıtı, (2017). <https://hanekyeri.tr.gg/14-%26%23350%3Behit-An%26%23305%3Bt%26%23305%3B-.htm> .